

„Ha a magyar jazz elfelejti a múltját,
a jövőjét is elveszíti.”

ELŐSZÓ

Jelen enciklopédia a világon elsőként tárgyalja egy ország jazzéletének valamennyi résztvevőjét a jazzmuzsikosoktól a hangmérnökökön át egészen a jazzklubok vezetőjéig.

Előjáróban le kell szögeznünk, hogy a magyar jazz történetében igen fontos szerepe van a zsidó-keresztény muzsikosoknak, valamint a nemzeti kisebbségek közül a cigány/roma zenészeknek. A magyar jazzben elsősorban a cigány és a izraelita zenészek hoztak létre élőzenei, vagy/és hangrögzített jazzprodukciókat. Mind a zsidó, mind a roma jazzmuzsikusok közül igen sokan lettek a holokauszt áldozatai.

Új kötetünk abszolút interdiszciplináris enciklopédia a magyar jazzélet körül. A világon elsőként, lehetőleg teljes körűen foglalkozunk mindazokkal a szakemberekkel is, akik nélkül a zenei produkciók nem kerülhetnének a nyilvánosság elé. A muzsikussal egyenértékűként tekintünk mindazokra, akik a jazzprodukciók létrejöttét segítették: hangmérnökök, zenei rendezők, hanghordozó- és kotta-kiadók, rádiós-, tv-s-, filmes-szakemberek, szakírók, festők, grafikusok, borítótervezők, klubvezetők, koncertszervezők stb., szóval az összes nélkülözhetetlen szakemberre, akik nélkül nem beszélhetnénk magyar jazzéletről, mert nélkülük - és, persze, a hallgatók / rajongók/ lemezgyűjtők nélkül - soha, semmilyen formában nem jöhetett volna létre a műfaj.

Rendkívül fontos már az első pillanatokban leszögezni, hogy a jelen kötet nem csak a jelenlegi magyarországi területekkel, hanem ennél lényegesen kitekintőbben/áttekintőbben foglalkozik a magyarsághoz kapcsolódó jazztörténet alakjaival. Így az egykori Osztrák-Magyar Monarchia az egyik kiindulópont. A magyarok mellett a cigányok, a zsidók és mindazon más nemzetiségek természetesen szerepelnek, akik magyar kollégáikkal egyetemben élőzenei, vagy/és hangrögzített jazzprodukciókat hoztak létre.

Külön, fontos terület a szórványmagyarság ügye, valamint a kivándoroltaké, és végül - főleg Nyugat-Európába, Észak- és Dél-Amerikába, valamint Izraelbe - kivándoroltak közül pedig mind az első-, mind a magyarságukat hangoztató másodgenerációsok, esetenként pedig a harmadik generációs jazzmagyarok is helyet kaptak jelen kötetben.

Országunk történelmének sajátos helyzetéből adódóan igen széles körből merítünk:

- az Osztrák-Magyar Monarchia szülöttei, akik kivándoroltak és külföldön lettek ismertek mint magyarként születtek: Bujka Bertalan, Geiger Ernő, László Sándor,

Neumann Mózes Sámuel, Oláh Laci, Romberg Zsigmond, Schwartz Jean, Seiber Mátvás stb.

- az Osztrák-Magyar Monarchia bármely részének szülöttei, akik Magyarországon építettek karriert: Arany Árpád, Ilosvay Gusztáv, Mecseki Rudolf, Rozsnyay Sándor stb.
- Magyarország állampolgáraként születtek, de külföldre mentek és magyarságukat megtartva ott keresték a jazzboldogulásukat: Bacsik Elek, Szabó Gábor, Zoller Attila stb.
- az utódállamokban, a szórványban születtek: Eugen Cicero, Kőrössy János stb.
- Magyarországra került külföldi állampolgárok, akik itt házasságot kötöttek és hosszabb időre, vagy éppen végleg letelepedtek: Brodszky Miklós (Никола́с Бродский, Nicholas Brodsky), Len Hughes, Richard Kruza, Joe Turner, Vsevolodov Váradi György (Orosz Gyuri) stb.
- Másodgenerációként külföldön születtek: Ted Lewis (Theodore Leopold Friedman), Joe Murányi, Vic Vogel stb.
- Harmadik generációként is büszkén hirdették magyar őseiket: Oscar Klein, Joe Zawinul stb.
- Magyaroként születettek, akiknek pályafutása részben, vagy teljes egészében Magyarországhoz kötődött. Benkó Sándor, Buttola, Ede, Chappy, Holéczy Ákos, Martiny Lajos, Szakcsi Lakatos Béla, Tomsits Rudolf, Vukán György stb.

A magyar jazztörténet kutatásának úttörői, Tiszay Andor, Mihály József, Pál Sándor, Csányi Attila¹ már 1958-tól valamint valamivel később Bürger Miklós és Márkus József igen mélyen, minimum 1905-ig vezették vissza a magyar jazz történetének kezdeteit. Ehhez például az összes utolérhető magyar vonatkozású gramofonlemez felvételt megszerezték és áttanulmányozták, adott esetben újra és újra végighallgatták a legkülönbözőbb szemszögekből.

Az 1958 óta folyó, azaz immár közel hetven esztendőes magyarországi, komoly szintű kutatások és azok eredményeinek publikálása többek között a Magyar Jazzkutatási Társaság, valamint a Jazz Oktatási és Kutatási Alapítvány több tucat kötetében(!), valamint a hazai és külföldi LP és CD kiadók nemzetközileg is jelentős sikert és elismerést aratott hangfelvételei ellenére **A MAGYAR JAZZTÖRTÉNET EGÉSZE** változatlanul - nem tudok rá jobb szót - **mesterségesen tabusított**. Nagy részét változatlanul eleve tagadják, hogy az jazz lenne. Itt egészen furcsa esetek is előfordulnak.

¹ SGG: A magyar jazztörténet ösvényein. A magyar jazztörténeti kutatás hatvanöt esztendeje 1958-2023 JOKa, Bp., p.29-37.

„A dolog sajnálatos módon egészen az 1970-es évek elejéig, az A. Gergely András által említett Csányi Pál-Simon-féle jazzkutatásokig vezethető vissza. Volt akkor egy megfellebbezhetetlen vezéregyéniség a magyar jazzben, az 1965-től jazztanszakvezető, Gonda János. Ő ex katedra közölte, hogy az amivel a kutatócsoport a neki adott rövid idő alatt foglalkozott, az maximum improvizatív tánczene... s annak semmi köze(!) a jazzhez, legalábbis a modern jazzhez, amelyet - igencsak erőteljesen kizáró premissziókkal(!) - kezdtek oktatni Budapesten. Részünkre már akkor azonnal nyilvánvalóvá vált, hogy a jazztanszak vezetőjének halvány fogalma sincs arról, hogy a jazzben létezik egy hot dance-nek nevezett irányzat, amelyet „csak” olyan amerikai jazz világsztárok játszottak, mint a színesbőrű Count Basie és Duke Ellington zenekarai, vagy éppen a fehér Benny Goodman big bandjei.”²

Az egykori jazztanszak vezető totálisan nonszensz, minden valóságot nélkülöző hozzáállása legjellemzőbb példája volt, hogy az 1971-ben Csányi Attila és Pál Sándor által elkészített, már legyártott(!), a kiadói katalógusba³ is bekerült dupla LP-t⁴ a Magyar Hanglemezgyártó Vállalat Gonda intenciói alapján bezúzatta!

Így nyugodtan(?) lehetett negligálni többek között Buttola Ede, Chappy, Fejér György, Górody G. Antal, Herrer Pál, Holéczy Ákos, Len Hughes, Ilosvay Gusztáv, Martiny Lajos, Mocsányi László, Radics Gábor, Solti Hermin, Solymossy Lajos, Szabó József, Szabó Kálmán, Tabányi Mihály, Tóth Zoltán, Vécsey Ernő, Víg György, Zágón Iván jazz tevékenységét.

Így eshetett meg az az eléggé el nem ítéhető történet, hogy az 1965-ben amerikai mintára megalakult budapesti jazztanszakon az imént említett, a magyar jazz alapjait lefektető, részben még élő, fent említett jazzmuzsikuskok és kortársaik még vendégként sem szerepel(het)tek(!) a csak modern jazzt kultiváló iskolában. (Nem melleleg az szóba sem kerül[het]ett, hogy a világon első[!] jazzfőiskolát a magyar Seiber Mátyás már 1928-tól[!] hosszú évekig vezette a németországi Frankfurt am Main-ban⁵. A Seiber-féle jazz tankönyveket pedig még a budapesti jazztanszak első éveiben is használták Nyugat-Németországban!)

2 SGG: A magyar jazztörténet ösvényein. A magyar jazztörténeti kutatás hatvanöt esztendeje 1958-2023. JOKA, Bp., 2023., p.9-10.

3 114 Szigeti Róbert-Cserna Andrásné: Az 1973. május 15-ig megjelent és forgalomban lévő teljes árú tánc- és jazzlemezek jegyzéke. Magyar Hanglemezgyártó Vállalat Áruforgalmi Főosztály, Bp., 1973. május 20., p.66.

4 CsA: A magyar jazz története. M.H.V. (H) LPX 17430-31 (D-LP) (1971) (kiadatlan)

5 Ránki György: Seiber Mátyás (Portré). Magyar Zene, Budapest, 1960/61/4, p.431-438.

SGG: Seiber Mátyás: a frankfurti jazzbotránytól a szimfonikus jazzig (1927. vége-1960.). In: Uő: Magyar jazztörténet. MJKT, Bp., 1999., p.21-22. SGG: Bibliográfia 25 alfejezetben: 17 Seiber Mátyás és a jazz. In: Uő: A magyar jazztörténet ösvényein. A magyar jazztörténeti kutatás hatvanöt esztendeje 1958-2023. JOKA, Bp., 2023., p.303.

Holott! Már legkésőbb 1984-től(!), azaz immár több mint négy évtizede(!) nemcsak nyugat-német⁶, osztrák⁷, szovjet(!)⁸ stb. jazztörténeti LP-ken jelentek meg a korai magyar jazz egyes kis részletei. Elkezdődött az önálló magyar jazztörténeti LP-k, majd CD-k kiadása is. 1984-ben elsőként egy brit-nyugat-német-magyar kooperációban készült anyag, a *Volume Six. Jazz And Hot Dance In Hungary 1912-1949* jelentkezett a brit *Harlequin* márkán (HQ 2015) (LP). (1x Berkes Béla, 2x Buttola Ede, 3x Chappy, 1x Durium zenekar, 2x Filu, 2x Górody G. Antal, 1x Len Hughes, 1x Anita Best/Martiny Lajos, 1x Two Jazzers [Mocsányi László-Lakos Tibor], 1x Radics Gábor [hegedűs], 1x Tabányi Mihály, 1x VígTommy/Mopex zenekar/Chappy). Ez Nyugat-Németországban „Az év jazzlemeze” lett!⁹ Nem mellesleg ez az egyetlen magyar vonatkozású jazz LP, amely ezt a díjat valaha elnyerte!

Ittész Tamás, hegedűs, egyetemi tanár, a Bohém Ragtime Jazzband vezetője, aki a jazz iskolai bemutatása/megalapozása terén szerzett elévülhetetlen érdemeket. Mint igen-igen szomorúan írta:

„Gonda kétségkívül képes lenézően viselkedni a klasszikus jazzt játszókkal, de magával a műfajjal szemben is, némi értéket csak jazztörténeti sorozataiban tulajdonít Jelly Roll Mortonnak, Armstrongnak, vagy éppen a dixielandnek. [...] Az is tény, hogy a klasszikus jazzt (nevezhetjük tradicionálisnak is) a világ legtöbb jazz-felső-oktatási intézményében lenézik, silány tánczeneként kezelik. Tudtommal a híres bostoni Berklee-ben is Charlie Parkerrel kezdődik a jazztörténet.”¹⁰

E témához kapcsolódik Bényei Tamás, Kossuth-díjas jazztrombitás, a Hot Jazz Band vezetője 2023. szeptemberében megjelent hosszabb írása, amelyet a *parlando.hu* hasábjain közöltek. Ebből idézek:

„Sajnos a magyar jazz apostolaként emlegetett Gonda János tévúton járt, és zsákutcába vezette egész nemzedékek jazzhez való viszonyulását, amikor *Jazzvilág* című könyvében ezt írja: »Egyesek szerint (...) a swing zene (swing-zene, sic.) a jazz kommerszialiszt formája, ha ugyan jazz-számba vehető.« Először is, az »egyesek« sem nem tudományos, sem nem jazztörténeti fogalom, nem tudjuk kik azok az

6 Arthur Briggs In Berlin, 14 Rare Recordings From 1927. Black Jack (D) LP 3006 (LP (1975) (Chappy), stb. Jazz in Deutschland Vol. 3. Swubng nac der Währungsreform (1949-1959). EmArcy Records (D) 1C 134-46 089/90 M (D-LP) (1974) (Oscar Klein, Zoller Attila, Farkas Mihály), stb.

7 Ragtime unter dem Doppeladler 1901-1928. RST-Records (A) 90 284251 (LP) (1989) (Hunyaczek Richárd, Salon Orchester Geigerbuben, Ungarische Zigeunerkapelle, Wiener Salonkapelle „Geiger Buam”) stb.

8 Anthology of Soviet Jazz - Hitparade. Melodya (SU) M60 46471 007 (LP). (1985) (Oláh Laci), stb..

9 der Jazzfreund, Menden, NSzK, 1984/4 (december)

10 Ittész Tamás: Széthúzzunk, vagy összeczárunk? Bohém Jazz Magazin, Kecskemét, 2014. június, p.I.

»egyesek«, és ők meghatározó figurái-e a jazztörténészek táborának. Gonda azon polemizál, hogy hol a határa a swing-nek és tánczenének, holott a maga korában ez egy és ugyanaz volt, majd rossz minőségű zenekarokat, a jazz amortizációját emlegeti az 1930-as évekből nevek említése nélkül. A hangszerelt zene és tánczene improvizációt nélkülöző beszűkültségéről ír, amit a nagyzenekari forma okoz, miközben nagyzenekari korai jazz és nagyzenekari modern jazz is létezik, s mindnek az a problematikája, hogy nincs benne Gonda által kívánt mennyiségű rögtönzés... Elfelejteti, hogy egyetlen felvétel sem készült a klasszikus időszakban, mely ne tánczeneként határozta volna meg önmagát. A rag, stomp, shag, charleston, shimmy, fox trot, slowfox, swing, jive, jump, blues, még a bebop is, mind konkrét formájú tánclépés, a legtöbb jazz a táncolhatóság jegyében született s nem létezett lemez, melyen ne lett volna feltüntetve útmutatásként valamely táncforma, legtöbbször a »Fox Trot«. Még a műhelymunkának, újdonságnak számító zenei kompozíciókat, felvételeket is a táncnem feltüntetésével illették. Gonda ügyesen, kérdésfelvetésekkel, polémiákat mások szájába adva próbál távolságtartó maradni, miközben elfogódottsága már ott is tetten érhető, hogy a könyvben a swing-re 6, míg a modern jazz-re 16 fejezetet szán, pedig a szvingkorszak lényegesen nagyobb számú zenészt foglalkoztatott. Ha nem lenne elfogódott, fel sem merülne olyan abszurd kérdés, hogy a swing egyáltalán jazz-zene-e?»¹¹

Jelen kötet KIZÁRÓLAG a már elhunyt személyekkel foglalkozik. Élő személyek önálló szócikk-ként nem szerepelnek. A kötet ugyan abszolút interdiszciplináris, de NEM FOGLALKOZIK a jazz magyarországi szépirodalmi vonatkozásaival, mint: költemények, elbeszélések, regények, drámák, műfordítások. Ezen szerzők és műveik mindenképpen egy önálló enciklopédiát kívánnának. Kivételt egyedül az a néhány szerző képez, akik jazz zeneművek szövegíróiként és/vagy fordítóiként tűntek fel a magyar és a nemzetközi jazzéletben (G. Dénes György, Mérei Adolf, Weiner István stb.).

A jelen vállalkozás leginkább egy ingoványhoz hasonlít, mivel sokszor alig áll rendelkezésre elegendő és pontos információ. Bármennyire is hihetetlennek tűnik, ez még a 20. század végén, a 21. század elhunyt személyekre is vonatkozik! Merthogy nagyon sok személy életéről szinte sohasem készült - akármilyen szintű - életrajzi interjú. S ha készült, akkor - némi, sokszor nem kis szerencsével - erre ráakadunk valamilyen, anno csak mini példányszámban megjelent vidéki lapban, vagy fanzinban.

Kötetünk lexikonszerű adatainak „kibányászásakor” igen sokszor ütköztünk a nemtörődömség falába. Sokszor, sok formában kértük a zenészeket adataik megadására. Immár sok-sok évtizeddel ezelőtt, a Magyar Jazz Szövetség megalakulásakor is több

11 Bényei Tamás: Polémia a magyar jazzéletről. parlando.hua 324. oldalon . https://www.parlando.hu/2023/2023-4/Benyei_Tamas-jazz.pdf

felhívásban kértük ezt. A süket fülek esete igen finom megfogalmazása annak érzékeltetésére, hogy az eltelt sok évtized alatt(!) egyetlen zenész sem küldte el saját, vagy már elhunyt családtagja(i) alapadatait...

Persze, azért ennek is volt, mégpedig igen komoly, előzménye. Az 1980-as években, elsősorban a jazzklubok és a jazzlemez gyűjtők segítségével, egy igen komoly, naprakész címlistát sikerült összehozni az akkor még élő hazai jazzmuzsikusoktól. Ám azok egy jelentős részét, több tucat PROFI zenészt - akár 4-5 jazz LP/CD megjelenése után is! - ki kellett hagyni(!) az elkészült kötetből¹², mert az akkori hazai jazzélet vezetői szerint „azok nem jazzmuzsikusok”. Így kimaradtak abból a kötetből, amelyben még a vidéki, ének-torna szakos tanítónénik is benne voltak, mint zenészek¹³.

A legtöbb zenésztől még a születési, halálozási alapadatokhoz is nehéz hozzájutni - ha egyáltalán! A pályafutás egyes részletei pedig legalább ilyen nehezek. Mindez hatványozottan igaz a nemzenészekre. Mert míg a zenészekről - ha nagyon nehezen is - de előbb-utóbb, ma már nagyrészt az Arcanum Digitális Tudománytár segítségével - akad valamiféle adattörmelék. Velük ellentétben az összes nemzenész esetében már az is csodaszámba megy, ha a név véletlenül valahol felbukkan és kiderül, hogy pl. az 1940-es években ő volt egy budapesti gramofonlemezgyár mai fogalmak szerinti hangmérnöke. Az elmúlt évszázad első felében (!), azaz a kb. 1956 előtti időkből, hamarabb találunk adatot a magyar közreműködőkről észak-amerikai, latin-amerikai, izraeli, osztrák, vagy éppen német napi-, vagy hetilapokban, és folyóiratokban, mint a hazaiakban... És az Arcanum jóvoltából egyre több igen kis példányszámú helyi lap került digitalizálásra: és láss csodát: ily módon RENGETEG korai jazzanyag került elő! Akár a legújabb korokból is, amire érdekes példa a Tomsits Rudolfról 1994-ben megjelent írás¹⁴.

A legnagyobb probléma azonban ma már, hogy lényegében kb. a rendszerváltástól - a világtrendnek megfelelően - rohamtempóban tűntek el a nyomtatott kiadványok, mint az egyetlen gyakorlatilag relatív megbízható források. A jelen kötet megalkotásakor már azért nem lehetett egyes helyekre még pályázni sem(!), mert önálló honlapot kértek (volna) a pályázótól a pályázatók. Tették/teszik ezt egy nyugdíjas esetében(!) éppúgy, mint akár egy-egy kis létszámú, gyakorlatilag csak rendkívül aktív 70-80 éve-sekből, álló egyesület/alapítvány esetében, ahol az internetes jelenlét MEGVAN, de nem a saját honlapokon!..... Talán itt nem kell magyaráznom, hogy ez mennyire kizáró! Sőt, volt olyan kiíró is, aki a saját Facebook-ot is kérte (volna)! NONSZENZ!

Ugyanakkor csak ebben az utolsó alkotói évtizedünkben legalább annyi, a magyar

12 SZA (szerk.): Ki kicsoda a magyar zeneéletben? Második, bővített kiadás. Zeneműkiadó, Bp., 1988.

13 SGG: A magyar jazztörténet ösvényein. A magyar jazztörténeti kutatás hatvanöt esztendeje 1958-2023. JOKA, Bp., 2023., p.113-114.

14 N.N.: Tomsits Rudolf + Tomsits Rudolf: Egy optimista igazgató bevezetője. A Mi Újságunk, Kis-kunlacháza, 1994. november, p.16.

jazztörténethez (is) kapcsolódó internetes honlap szűnt meg (haláleset, zenekar/cég/társaság/alapítvány/kiadó/stb. megszűnés miatt), mint ahány személy bekerült jelen kötetbe! A megszűnt honlapok anyaga pedig örökre eltűnt! Magyarán, ha a magyar jazztörténet során a jelenleg még élő, érintett személyek önmaguk anyagát nem gyűjtik össze, nem lesz róluk mit írni! Jó esetben - iszonyatos időráfordítással - valami hablaty szöveg esetleg összejöhet Még sokkal, de sokkal problémásabb a manapság agyonajnározott internetes közlések sorsa. Hiszen egy-egy személy halálakor, vagy a már korábban bekövetkező honlap-eltűnés örökre elérhetetlenné teszi az egykori információkat. Ugyanez hatványozottan érvényes bármely szervezet honlapjára. A megszűnés itt általában még sokkal végzetesebb következményekkel jár(hat): cikkek, tanulmányok, diszkográfiák száza, ezrei kerül(het)nek örökre „a lecsóba”! Aligha véletlen, hogy ezt felismerve, egyre többen a „másodlagos” publikálást már ismét a nyomtatásban teszik meg!

A jelen interdiszciplináris enciklopédiában szereplő ÖSSZES személynek természetesen nem csak egy „foglalkozása” volt és sokan nem kizárólag a zenélésből éltek. A jazz szempontjából legjellemzőbbnek tartott „foglalkozás” szerint az alanti listában felsorolunk néhány példát. Tesszük ezt azért is, hogy kötetünk olvasói érzékelhessék, hogy a 369 életrajz mily’ sokrétű, a jazzmuzikához kapcsolódó, vagy éppen nem kapcsolódó, tevékenységére terjed ki. A kevésbé, vagy (korábban) egyáltalában nem ismert nevek e szempontból pedig különösen fontosak.

Valamennyi személynév előtt annak az oldalnak a száma áll vastag betűvel, ahol a személy szerepel:

1. Muzsikuskok

Tanárok: **122.** Fodor Ernő (1878-1944); **136.** Gonda János (1932-2021); **294.**

Seiber Mátyás (1905-1960); **320.** Szekeres Ferenc/Hardy Evans (1896-1960); **350.** Vogel Vic (1935-2019)

Zeneszerzők, hangszerelők: **155.** Hetényi-Heidberg Albert (1875-1951); **280.**

Romberg Zsigmond/Sigmund (1887-1951); **292.** Schwartz Jean (1878-1956); **318.** Székely Aladár (1890-1927); **353.** Weiner István (1875-1940)

Hegedűsök: **32.** if. Banda Marci (1883-1957); **33.** Banyák Kálmán (1927-1993);

56. if. Berkes Béla (1888-1950); **267.** Radics Gábor (1906-1968); **270.** Radulescu Lajos (?-1923);

Trombitások: **88.** Dausch Rezső (1897-1946); **189.** Klein Oscar 1930-2006); **331.**

Tomsits Rudolf (1946-2003); **366.** Zoltán Béla (1943-2008)

Pozanosok: **180.** Kelényi Tibor (1917-1988); **295.** Selényi Dezső/Dudi (1933-2010);

367. Zsoldos Ernő (1911-1968)

-
- Klarinétosok, szaxofonosok:* **28.** Balázs Tibor/”Hot Balázs” (1910-2000); **68.** Bujka Bertalan (1913-2005); **120.** Ferenczik István (?-?); **154.** Herrer Pál (1906-1999)
- 203.** Lakatos „Ablakos” Dezső (1944-1997); **235.** Murányi Joe (1928-2012); **347.** Víg György (1910-1980)
- Tubások:* **216.** Lukácsházi Győző (1953-2022); **312.** Szabó Vilmos (1940-2023)
- Zongoristák:* **131.** Garay Attila (1931-2013); **184.** Kertész Kornél (1910-1983); **199.** Kőrössi János (1926-2013); **302.** Solymossy Lulu/Lajos (1913-1980); **307.** Szabados György (1939-2011); **314.** Szakcsi Lakatos Béla (1943-2022); **352.** Vukán György (1941-2013)
- Vibrafonosok:* **44.** Beamter Bubi (1912-1984); **177.** Kelemen Endre (1927-2015); **201.** Kruza Richárd (1939-2020); **xxx** Radics Gábor (1924-2007)
- Gitárosok:* **18.** Babos Gyula (1949-2018); **20.** Bacsik Elek (1926-1993); **31.** Balogh Géza (1911-1994); **195.** Kovács Andor (1929-1989); **309.** Szabó Gábor (1936-1982); **365.** Zoller Attila (1927-1998)
- Bőgősök, basszusgitárosok:* **26.** Balázs Béla (1908-1988); **244.** Orszáczky Miklós/Jackie (1948-2008); **253.** id. Pege Aladár (1910-1986); **254.** ifj. Pege Aladár (1939-2006); **339.** Vajda Sándor (1940-1999)
- Dobosok, ütőhangszerek:* **11.** Arany Árpád (1897-1945); **34.** Bányay Lajos (1921-2002); **174.** Kármán Sándor (1950-2021); **175.** Kárpáti-Klein József/”Hot Klein” (1911-1977); **196.** Kovács Gyula (1927-1992); **200.** Kőszegi Imre (1944-2026); **241.** Oláh Laci (1911-1989); **246.** Ördöngös Gyuri/Szász György (1896-1975); **354.** Weisz Api (1910-1944 vagy 1945)
- Tangóharmonikások:* **17.** Auer Vera (1919-1996); **62.** Bobula Lajos (1899-1942); **328.** Tabányi Mihály (1921-2019)
- Énekesek:* **118.** Fényes Kató (1921-2000); **151.** Hardy Tamás (1923-2004); **171.** Kapitány Anna (1920-1976); **232.** Mocsányi László (1903-1982); **327.** Szirmay Márta (1939-2015)
- Jazz énekegyüttes vezetői:* **2.** Ábel Pál (1901-1958); **48.** Békeffy Mihály (1900-1942); **35.** Gerő György (1907-1983); **152.** Harsányi Béla (1918-0993); **162.** Ilosvay Gusztáv (1911-1961); **173.** Kardos István/Steve Kardosch (1891-1975); **250.** Pallós Tivadar (1887-1950)
- Zenekarvezetők:* **52.** Benkő Sándor (1940-2015); **59.** Bíbor Olga (1889-1983); **70.** Buttola Ede/Eddy Buttlér (1902-1981); **73.** Chappy (1905-1973); **121.** Filu/Schenkelbach Fülöp (1902-1981); **156.** Holéczy Ákos (1918-1999); **212.** Lewis Ted (1890-1971); **224.** Martiny Lajos (1912-1985);
2. Jazztánc/jazzbalett-művészek, szteptáncosok, koreográfusok, tánciskola tulajdonosok: **39.** Bársony Rózsi (1909-1977); **96.** Eibenschütz Béla (1879-1933); **137.**

-
- Gonda László (1911-1997); **150.** Halmay Tibor (1894-1944); **245.** Óváry Tibor (1915-1986); 308. Szabady Tibor (1910-?)
3. Hangmérnökök, felvételvezetők, zenei rendezők:
12. Arányi Kornél (1903-1960); **29.** Balla György (?-?); **83.** Csintalan László (1934-2018); **102.** Ernőfy Olivér (1923-1996); **140.** Greiner Antal (1884-1966); **166.** Jovitza György (1892-1958); **183.** Kereszti Ervin (1909-1972); **218.** Majoros Barna József (1912-2007); **265.** Radányi Endre (1925-1990), **xxx** Réti János (1933-2001),
4. Hanghordozó kiadók:
60. Bihari Jules (1913-1984); **130.** Gábor Don (1912-1980); **178.** Kelen Péter Pál (1903-1963); **221.** Marnitz Frigyes (1907-1979); **237.** Neuman Mózsés Sámuel (1863-1938); **319.** Székely Pál (1900-?)
5. Zenemű- és könyvkiadók/kereskedők:
8. Alberti Viktor (1884-1942); **23.** Baján József (1962-2016); **279.** Reviczky Béla (1945-2011); **282.** Rozsnyay Sándor (1896-1944); **304.** Sternberg Ferenc (1899-1994); **364.** Zipser Henrik (1850-1930)
6. Festők, grafikusok, borítótervezők:
16. Attalai Gábor (1934-2011); **90.** De Takacs André (1880-1919); **285.** Scheiber Hugó (1873-1950); **344.** Végh Gusztáv (1889-1973); **346.** Vértess Marcell (1895-1961)
7. Fotósok:
111. Fejes László (1935-1985); **186.** Kiss Gábor Zoltán (1958-2017); **290.** Schwanner Endre (1928-2021)
8. Rádiós szakemberek:
260. Polgár Tibor/Percy Thomson (1907-1993); **313.** Száder István (1894-1975); **323.** Szentkúti Pál (1932-1986)
9. Klubvezetők, koncertszervezők:
72. Bürger Miklós (1937-2018); **220.** Márkus József (1942-2021); **255.** Pék Pál (1939-2008)
10. Zenei szakírók:
127. Füredi F. Gusztáv (1874-1939); **222.** Maróthy János (1925-2001); **233.** Molnár Antal (1890-1983); **242.** Oldal Gábor (1926-2009); **256.** Pernye András (1928-1980); **276.** Reményi-Gyenes István (1909-2001)
11. Magyar jazztörténészek:
78. Csányi Attila (1940-2016); **230.** Mihály József (1898-1987); **248.** Pál Sándor (1912-1989); **330.** Tiszay Andor (1900-1986)
12. Jelentős külföldi kutatók a magyar jazz történetének kutatásában:
55. Bergmeier Horst J. P. (1936-2015); **67.** Broms Henri (1927-2014); **75.** Conrad Gerhard (1929-2016); **139.** Gössel Gabriel (1943-2020); **149.**

Hallmann Pauli (1945-2023); **288.** Schulz Klaus (1940-2016); **355.** Wende Peter (1943-2018); **359.** Wölfer Jürgen (1944-2015)

Jelen kötet minden szereplője egy-egy önálló oldalt kapott. Ez teljesen független attól, hogy az illető sztár lett, vagy „csak” háttérember. A 369 életrajz az alábbiak szerint épül fel:

A kiadóval karöltve minden személyről igyekeztünk fotót beszerezni. Egy idő után egyértelművé vált, hogy mind a művészek, de különösen a „háttéremberek” esetében ez nagyon sokszor teljességgel lehetetlen. De ami még ennél is elképesztőbb, az az, hogy az internet vésszen rohamos elterjesztése óta még nagyon sok, akár már a 21. században elhunyt zenekari tagról sincs elfogadható minőségű kép, ha van egyáltalán bármi is!

Így elkezdtek az illusztrációknál a karikatúrák, a gramofonlemez címkék, az LP/CD/kotta/könyv-borítók egyre inkább előtérbe állítását. Néhány emléktábla képe is bekerült. Ahol ez sem volt megvalósítható, ott az illető fő hangszerének egy reklámképét tettük be. Így a látnivalók sora egy „szokványos” enciklopédiánál/lexikonnál lényesen érdekesebb és izgalmasabb is lett.

A fotók mellé kerültek az illető személy mindazon nevei, becenevei, amelyeken a személy az elmúlt hat évtizedben az általunk megismert forrásokban valamelyik itt látható/olvasható formájában előfordult. Ez - mint olvasóink majd látni fogják - akár tucatnyi, vagy még több variánst is jelenthet. **A sok variáció ismerete különösen napjainkban vált különösen fontossá, hiszen a számítógépes keresés csak akkor talál(hat)ja meg az illetőt, ha hajszálpontos keresési adatokat kap.** A születési és a halálozási helyszínek, dátumok sajna nem mindig elérhetők... Ezekkel szemben felsoroltuk mindazon lehetséges működési területeket, amelyeken a nevezett személy egyértelműen azonosítható volt.

Azon esetekben, ha azonos néven más is egyértelműen „bezavar(hat)na”, azonos hangszer, azonos zenei műfaj, netán azonos „polgári” foglalkozás, stb., ezt igyekeztünk maximális mértékben jelezni és egyértelművé tenni.

Az oldal további részét elvileg három (egyenlő) részre osztottuk. Ám ez a rész is nagyon hamar „felborult”. A szolid életrajzi részt követő diszkográfiai és bibliográfiai példák - mint nagyon gyorsan kiderült - jóval beszédesebbeknek, kifejezőbbeknek tűntek, mint a lexikonokban megszokott „egyenszövegek”. Így ezekben az esetekben - természetesen - engedtünk az egyharmad-egyharmad-egyharmad elvől.

A korlátozott terjedelem miatt NEM soroljuk fel az utóbbi időkben már kiadott kitüntetések, elnyert versenydíjakat. Ez egyrészt abszolút fals lehet(ne), mert ezek jó része abszolút a homályban marad(t), másrészt ez igencsak előnytelen színben tüntetné fel a korábbi közel egy évszázad zenészeit és szakembereit, akik esetében az akkor még nem is létező versenyek, kitüntetések természetesen szóba sem jöhettek... (Az ez iránt /is/ érdeklődők számára egyfajta korlátozottabb felsorolás egyébként megtalálha-

tó egy 1992-es angol nyelvű kötetben¹⁵).

Külön felhívjuk a figyelmet, hogy minden egyes oldalon számos, összességében több tucat rövidítést használunk. Ezek vonatkozhatnak a diszkográfiában az illető hanghordozó fizikai alap jellemzőire, a bibliográfiában pedig jobbra a szerző(k) nevére.

Ugyancsak rövidítéseket használunk a diszkográfiai adatsorokban - mégpedig KIZÁRÓLAG az adott oldalon -, ahol a zenekarok nevében a közreműködő zenészek neve nyilvánvalóan nem szerepel(het). Így a diszkográfiai adatok sorában ezen esetekben az illető oldal „főszereplő” személyének névrövidítését szögletes zárójelben használjuk, pl. a 324. oldalon Szepesi György jazz trombitás oldala esetében így módon: Eddy Buttler & His Jolly Boys [SzGy - trombita], vagy Chappy jazz zenekara, énekel a Chappy énekhármas [SzGy - trombita] stb., stb.

A bibliográfia rész ALAPVETŐEN nyomtatott forrásokat jelöl meg. Ennek fő oka, hogy a szakmai körökben köztudott, hogy miután elvben és gyakorlatban, bárki(!) ellenőrizetlenül tehet fel adatokat az internetre, azok megbízhatósága - enyhén szólva - kétséges! A másik ok, hogy az internetes adatok egy igen jelentős része egyik pillanatról a másikra egyszerűen megszűnik/megszűnhet, azaz örökre eltűnhet: halálozás, zenekar/cég/stb. megszűnés esetén.

A rövidítések teljes jegyzékét olvasóink jelen Előhang után találják meg.

Jelezni szeretnénk továbbá, hogy kötetünk végén egy igen részletes, jó félszáz oldalas(!) Névindex található, amelyben az összes személynév szerepel a kötet összes helyén levő oldalszámokkal, tehát akár több tucatszor is. Így lehetőség nyílik kötetünk még szélesebb spektrumokban való használatára. Ez alól egyetlen kivételt azonban tettünk: a diszkográfiai részben szereplő hatalmas mennyiségű nemmagyar komponistát és szövegírókat nem indexeltük. Kivételt csak néhány, jósmert szerző, pl. Duke Ellington, George Gershwin esetében tettünk.

Köszönet az összesen sok száz közreműködőnek, akik 1958-tól a magyar jazz igazi múltjának kikutatásában, adott esetekben eredeti hang- és képi-, sajtó- stb. -dokumentumok rendelkezésre bocsátásával is, segítettek. Rendkívül szomorú tény, hogy az alant felsorolt személyek nagyobb része sajnos már nincs közöttünk.

Ezúttal is köszönetet mondunk a magyar jazztörténeti kutatómunkánk rendkívül hathatós támogatásáért, betűrendben:

15 SGG: Honours and competition results of Hungarian musicians. In: Uő: The Book of Hungarian Jazz. Hotelinfo Ltd. Bp., 1992., p.143-148.

Az internetes közlések problémáira egy, a jelen kötet munkálatai alatt igen rövid idő alatt bekövetkezett változás nagyon eklatánsan mutat rá. A tényleges szerkesztési, írási munkálatok során a kötet elején, az ötödik tételben szereplő Adler Tibor-hoz beírtuk a 2023-as friss közlés adatait:

„Harsányi László: „Négykezeseztünk, improvizáltunk, tréfálkoztunk”. Menedékek: az OMIKE Művészakció és társai 1939-1944/14. rész. Kitérő: Adler Tibor jazz-zongorista. MAZSIHISZ, Bp., 2023. július 11. <https://mazsihisz.hu/hirek-a-zsido-vilagbol/omike/negykezeseztunk-improvizaltunk-trefalkoztunk>.”

A könyv UTOLSÓ KORREKTÚRÁJÁNÁL, 2026. július 2-n egy utolsó ellenőrzést tettünk. Ekkor a legnagyobb meglepetésünkre az adott cikket már sehol sem találtuk! A cikk utánközlése végül felbukkant a https://www.parlando.hu/2023/2023-5/Harsanyi_Laszlo-Adler_Tibor.htm oldalon. Most végül ez kerül jelen kötetben közlésre... Nyomtatott kiadással ezen időpontig nem találkoztunk.

és a jelen névsorban nem szereplő mintegy félezer hazai és a számos külföldi ország állampolgárának, azaz a nyugat-német, osztrák, holland, lengyel, orosz, ukrán, svájci, cseh, szlovák, román, NDK-beli, finn, norvég, svéd, dán, brit, olasz, amerikai, kanadai, japán és ausztrál személyeknek, akik az elmúlt évtizedekben kisebb-nagyobb segítséget nyújtottak a kutatómunka során - ám rendkívül sajnálatos módon **a jazzkutas.eu honlapunk ismételt, erőszakos letörlése során nevük eltűnt a homályban.**

Külön köszönet a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti Tagozatának, amely megalakulásától kezdve igen sok támogatást nyújtott a magyar zene- és gramofonlemez-történeti könyvek megírásához, kiadásához.

Ugyancsak külön köszönet illeti az Arcanum Digitális Tudománytárat, amely 1989. januárja óta kulturális tartalmak nagy tömegű digitalizálásával, adatbázisokba rendezésével és publikálásával foglalkozik. Különösen a korai jazzesztendők - korábban gyakorlatilag ismeretlen! - szinte hihetetlen mennyiségű kiadványát tették elérhetővé mind a kutatók, mind az „egyszerű” érdeklődők/olvasók számára.

Csobánka, 2026. július